

DE THURIFERARIO ET ACOLYTHIS.

13. «Pristini moris restituendi desiderio flagrans sancta » Synodus (1) decernit, ut in posterum hujusmodi ministeria » non nisi per constitutos in dictis ordinibus exerceantur. » Attamen functiones thuriferarii et acolythorum communiter a laicis exercentur, quæ consuetudo servari potest (2).

Tres acolythi in missa solemnī sufficiunt, scilicet duo ceroferarii, qui simul vinum et aquam ministrare et duo intorticiā ad elevationem accendere possunt, et unus thuriferarius. Rubricæ missalis Romani et cæremonialis Ep. in missa solemnī etiam pontificali tantum de uno thuriferario loquuntur, nisi in processione ss. Sacramenti in parasceve et cœna Domini, ac in processione festi Corporis Christi, nec non in translatione reliquiarum insignium, in quibus duo thuriferarii requiruntur. Plures tamen quam duo acolythi adhiberi possunt, uti duo ceroferarii, duo saltem pro intorticiis ad elevationem, et duo ad ministrandum vinum et aquam aliæque necessaria.

14. Thuribulum cum navicula præparatur in credentia, nisi thuriferarius accedendo ad altare ea deferat.

2. Thuriferarii locus est apud credentiam inter acolythos (3). Ibi genuflectit infra confessionem et benedictionem in fine missæ, nec non quando chorus genuflectit infra orationes et a *Sanctus* usque ad *Pax Domini*, nisi interim quid agendum habeat. Alio tempore stat, et tantum sedere potest, dum celebrans sedet. Ipsius est, ignem præparare et conservare, non continuo thurificando, quod tantum tempore et loco fieri debet, sed thuribulum seu vasculum cum igne leviter

(1) Tridentina sess. XXIII, c. 17, de ref.

(2) S. R. C. 17 Aug. 1833, n. 4569-4718, 1.

(3) Martinucci lib. 2, cap. 4, n. 60.

agitando aliove modo conveniente. Thuribulum, vasculo cum igne emisso, super credentiam deponere potest.

3. Ante altare genuflectit, sed in plano et non in gradu infimo. Thuribulum autem semper stans ministrat, sive expositum sit ss. Sacramentum sive non, et quisicumque sit celebrans, nisi sit Episcopus proprius.

4. Ipsemet thuribulum immediate ministrat, nisi forte satis expertus non esset. Naviculam et thuribulum diacono semper porrigit, et ab eo recipit sine osculis. Si deficientibus assistentibus, celebranti immediate ministret, osculatur thuribulum, antequam illud porrigat, et cum receperit, manum autem celebrantis non osculatur (1).

5. Thuriferarius thuribulum dextra portat, pollice in anulum majorem immisso; medio vero ejusdem manus digito minorem anulum catenulæ elevante, coopertorium thuribuli appositum regit et sustinet; sinistra manu pedem naviculæ cum incenso et cochleari caute gestat, elevatis æqualiter manibus, superpelliceum super brachia prius reflectens, ne forte contingat illud cum thuribulo aut navicula implicari aut comburi (2). Dum vero thuribulum ad impositionem thuris ministraturus est, affert thuribulum sinistra et naviculam semiapertam dextra, cum apertura versus seipsum; navicula diacono tradita, coopertorium thuribuli sursum trahit, et dextra accipiens catenulas circa medium, sinistra pectori applicata, thuribulum elevat ad altitudinem naviculæ. Cavere debet, ne thuribulum claudat, antequam celebrans incensum benedixerit. Thure imposito et benedicto, thuribulum claudit, et sola dextra retinet, ac sinistra navicula recepta, thuribulum diacono sola dextra porrigit. Cum alicui traditurus est naviculam, regulariter eam tradit dextra, et recipit sinistra, nisi altera thuribulum non sustineat. Si adsit navicularius, et proinde ipse naviculam non teneat, thuribulum utraque manu ministrat. Advertendum ei est, ut dum dat thuribulum in manus diaconi, tradat catenularum summita-

(1) Rub. in ritu celeb. tit. 7, n. 4.

(2) Cærem. Ep. lib. 1, c. 11, n. 7.

tem in dextram, thuribulum vero seu catenulas inferiores in sinistram diaconi, ut deinde diaconus illud contrario modo in manus celebrantis commode porrigat. Si vero thuribulum immediate ministret sive celebranti sive alii, qui incensare debet, tunc ponit catenularum summitatem in sinistram, catenularum vere extremitatem prope vas, in dextram.

6. Incensando thuribulum manuducere et reducere debet, non autem laxatis catenulis in altum jactare : qualis modus differt ab usu liturgiæ totius ecclesiæ latinæ (1).

13. 1. Thuriferarius superpelliceo indutus, accessurus ad altare, in sacristia se constituit a latere ceroferarii, et si locus sit angustus, post celebrantem in medio ceroferariorum. Profundam cum celebrante et ministris facit reverentiam cruci vel imagini sacristiæ, et deinde salutatur celebrantem, seu aliquam ei exhibet reverentiam, minorem tamen quam imagini. Tum ante omnes procedit ad altare, nudo capite et sine bireto, junctisque manibus, nisi thuribulum deferat, cum naviculario a sinistris, si adsit. Ad januam sacristiæ, nisi sit dominica, in qua aquæ fit aspersio, thuriferarius sumit aquam benedictam, et se signat; si vero thuribulum deferat, illud omittit. Si accedendo ad altare, genuflexio vel reverentia facienda sit, cum aliis in loco ubi fieri debet, subsistit in eadem linea, et a latere ceroferarii genuflectit vel se inclinatur, prout fieri oportet. Cum ad altare pervenerit, et directe accesserit, se sistit in cornu epistolæ omnium extremus : si autem presbyterium sit angustum, tunc in accessu ad altare cum ceroferariis locum cedit celebranti ejusque ministris ad altare accedentibus, et se constituit in cornu epistolæ facie ad cornu evangelii conversa; celebrante vero et ministris in locis suis constitutis, mox se retrahit post ipsum celebrantem in medio ceroferariorum : item si ex parte epistolæ accedendum sit ad altare, thuriferarius se collocat ad cornu epistolæ in loco ab altari remoto, ut omnes ante eum transeant, et celebranti coram eo transeunti

(1) S. R. C. 4 Sept. 1875, n. 5634.

reverentiam exhibet. Cum celebrans et ministri altari reverentiam faciunt, ipse cum ceroferariis genuflectit; deinde cum iisdem accedit ad credentiam, ante quam infra confessionem genuflectit.

2. Cum celebrans, facta confessione, altare ascendit, surgit cum acolythis, et deferens thuribulum ac naviculam, accedit per gradus laterales epistolæ fere ad medium altaris, ubi facta genuflexione stans ministratur naviculam incensi et thuribulum sine osculis; ministrato thuribulo genuflectit, deponit naviculam, et deinde, nisi adsit sacerdos assistens aut cæremoniarius, missale ab altari amovet tempore, quo illud cornu, in quo missale ponitur, incensatur; si autem adsit sacerdos assistens aut cæremoniarius, qui missale amovet, tunc post ministrationem thuribuli se sistit in planum ad cornu epistolæ, ut ibi sit paratus ad thuribulum recipiendum. Finita incensatione altaris, dum diaconus incensat celebrantem, stat paulo post diaconum. Celebrante incensato, recipit thuribulum, et redit ad credentiam.

3. Post lectum evangelium a celebrante in fine cantus gradualis, iterum ascendit per gradus laterales epistolæ in suppedaneum fere ad medium altaris, genuflectit, et erectus ministratur naviculam et thuribulum; imposito autem et benedicto incenso, genuflectit, et descendit per gradus laterales ad credentiam. Deinde diacono descendente ab altari ad evangelium cantandum, præcedit ceroferarios ad altare, ubi in plano post diaconum facta genuflexione in medio ceroferariorum, præcedit ceroferarios ad locum, ubi evangelium cantatur, ibique locum cedens ceroferariis, subdiacono et diacono transeuntibus, se sistit post diaconum, et se non signat; ipsemet thuribulum immediate diacono a dextris porrigit, summitatem catenularum in sinistram et extremitatem earum in dextram tradendo. Recepto thuribulo manet post diaconum a dextris ejus, facie ad librum conversa, thuribulum leviter agitans, ejusque elevans cooperculum, se inclinans et genuflectens cum aliis, si opus sit, facie ad altare versa. Finito evangelio præcedit ceroferarios ad altare; ibi facta genuflexione stat a dextris paulo post diaconum,

eique thuribulum ministrat, se cum eodem ante et post incensationem celebranti inclinans; recepto thuribulo, genuflectit, et recedit ad credentiam. Si sedeat infra cantum symboli, tunc surgente diacono ad bursam afferendam, et simul surgente subdiacono, conformitatis ratione surgit etiam thuriferarius cum aliis acolythis.

4. Cum facta oblatione calicis, subdiaconus cum patena descendit, ipse per gradus laterales ad altare ascendit, ibique facta genuflexione naviculam et thuribulum ministrat, uti ad priorem altaris incensationem. Deinde deposita navicula, amovet missale, nisi adsit sacerdos assistens aut cæremoniarius; cornu evangelii incensato, et libro reposito, descendit in planum, genuflectit post tergum subdiaconi, et pergit ad cornu epistolæ; ubi se constituit paulo post diaconum, dum hic incensat celebrantem, vel etiam paulo post a sinistris diaconi, si cæremoniarius ibi non assistat, cum diacono se inclinans celebranti ante et post. Cum diaconus subdiaconum incensaverit, accipit a diacono thuribulum, se sistit e regione diaconi, et eundem bis incensat, caput diacono inclinans ante et post incensationem. Si habeatur chorus, facta reverentia altari, diaconum a sinistris præcedendo comitatur cum navicula incensi, ad imponendum thus, si opus sit, easdem cum diacono reverentias infra incensationem observans. Regressus ad altare, debita cum diacono reverentia facta, naviculam deponit, et accepto thuribulo, diaconum bis incensat, ut supra dictum est. Diacono incensato et facta altari genuflexione, incensat acolythos apud credentiam, omnes simul et sine mora, absque peculiari inclinatione, et ad summum cum generali parva reverentia in principio et in fine. Tum facta altari genuflexione, et choro si adsit reverentia, procedit ad aditum chori, ubi fere in medio, et si ss. Sacramentum expositum sit, in uno aut altero latere, incensat populum in medio, a dextris populi et deinde a sinistris, cum inclinatione ante et post. Completa incensatione, revertitur ad credentiam.

5. Paulo ante consecrationem imponit incensum in thuribulum absque benedictione, et deinde genuflexus utroque

genu in plano ad cornu epistolæ, ter incensat s. Hostiam et deinde etiam Calicem, 1° dum celebrans genuflectit, 2° dum elevat s. Hostiam aut Calicem, et 3° dum deponit, ante et post utramque incensationem caput inclinando. Thuriferarius ad hanc incensationem, in plano ante anteriores gradus altaris, scilicet prope subdiaconum versus cornu epistolæ genuflectit (1); plures autem censent, illi in plano ad gradus laterales in cornu epistolæ genuflectendum esse: cum autem rubricæ solummodo præscribant, ut sit *genuflexus in cornu epistolæ*, utroque modo illis satisfieri videtur. Postea recedit cum thuribulo in sacristiam, nisi alii acolythi intorticia teneant ad altare; in quo casu interea eorum locum supplet in ministrando, et finita missa ante ceroferarios redit ad sacristiam.

6. In missis defunctorum vel non accedit cum aliis ad altare, vel præcedit manibus junctis sine thuribulo, quod tantum affert ad offertorium, tuncque illud ministrat more solito; incensato celebrante, statim a diacono thuribulum recipit. Ante consecrationem ipsemet thus imponit, et ministrat thuribulum subdiacono; deinde genuflectit in plano, et facta elevatione, recipit thuribulum, atque recedit, nisi facienda sit absolutio, aut ipse locum acolythorum supplere debeat.

16. Ceroferarii, quantum fieri potest, in statura æquales esse debent. Deferunt candelabra nudis manibus, ea æqualiter tenentes, et non ad unam aut alteram partem inclinantes. Qui a parte dextra incedit, ponit manum sinistram ad pedem candelabri, dextram vero ad medium candelabri globum; et qui incedit a parte sinistra, ponit dextram ad pedem, et sinistram ad eundem globum (2). Bini incedunt, nisi locus sit angustus, et tunc junior præcedit. 2. Dum reverentias faciunt, illas æqualiter et eodem tempore facere debent; ac eundo, stando et redeundo in omnibus actionibus inter seipsos et cum aliis ministris se conformare tenentur.

(1) Castald. l. 1, s. 4, c. 6, n. 14; Bauldry p. 1, c. 15, art. 3, n. 12.

(2) Cærem. Ep. lib. 1, c. 11, n. 8.

3. Numquam caput cooperiunt. Dum diacono aut subdiacono aliquid porrigunt aut ministrant, id faciunt cum debitis reverentiis ante et post, numquam tamen cum osculis: soli enim celebranti debentur oscula (1). 4. Eorum locus est apud credentiam, ibique stant et genuflectunt vel ad cornua anteriora vel a lateribus, manibus junctis vel saltem pectori decenter admotis, non autem brachiis cruciatis aut pendentibus. 5. Ante altare genuflectunt in plano et non in gradu infimo. Genuflectunt et sese inclinant, sicut alii, etiamsi candelabra deferant; abstinent tamen a profunda inclinatione, et pro ea tantum mediocrem vel modicam faciunt, ne candelabra inclinent; nec etiam genuflectunt nec caput inclinant infra evangelium, nec quando crucem cum candelabris comitantur. Genuflectunt infra confessionem, elevationem et benedictionem in fine missæ, nec non quando chorus genuflectit infra orationes et a *Sanctus* usque ad *Pax Domini*, nisi interim quid agendum habeant. Alio tempore stant, et tantum sedere possunt, dum celebrans sedet.

1. Duo acolythi ceroferarii, superpelliceis induti, candelabra cum candelis ardentibus deferentes, omnibus paratis, in sacristia se constituunt, primus a dextris diaconi et alter a sinistris subdiaconi, et si sacristia sit angusta, post diaconum et subdiaconum. Cum celebrante ejusque ministris debitam faciunt reverentiam cruci vel imagini sacristiæ, et deinde salutant celebrantem, seu aliquam ei exhibent reverentiam, minorem tamen quam imagini. Tum post thuriferarium procedunt ad altare, candelabra deferentes, ut supra dictum est. Ad januam sacristiæ aquam benedictam non sumunt. Si accedendo ad altare, genuflexio vel reverentia facienda sit, cum aliis in loco ubi fieri debet, subsistunt, et se constituunt, vel unus post alterum, vel potius primus ad dextram diaconi et secundus ad sinistram subdiaconi; ita in linea recta consistentes, genuflectunt aut reverentiam

(1) Vinitor p. 4, tit. 23, annot. 5.

faciunt, prout fieri oportet. Cum ad altare pervenerint, si directe accesserint, primus se sistit ad cornu epistolæ a dextris diaconi, et secundus ad cornu evangelii a sinistris subdiaconi. Si autem presbyterium sit angustum, tunc in accessu ad altare locum cedunt celebranti et ministris ad altare accedentibus, et se constituunt, primus ad cornu epistolæ facie ad cornu evangelii conversa, et alter ad cornu evangelii facie ad cornu epistolæ conversa; celebrante vero et ministris in locis suis constitutis, faciem convertunt ad altare, et se retrahunt post diaconum et subdiaconum. Si ex parte epistolæ ad altare accedendum sit, secundus directe pergat ad locum suum, primus autem se collocat ad cornu epistolæ in loco ab altari remoto a sinistris thuriferarii et a dextris diaconi, celebranti transeunti reverentiam exhibet, et tum diacono ad altare accedente, se sistit ut alias in loco suo: contra si ex parte evangelii accedendum sit, primus directe progreditur ad cornu epistolæ, secundus vero se constituit ad cornu evangelii in loco ab altari remoto, donec omnes transierint, celebranti transeunti reverentiam facit, deinde cum subdiacono, a cujus sinistris subsistebat, prope ad gradus altaris accedit. Omnibus in locis suis constitutis, cum celebrans ejusque ministri altari reverentiam faciunt, ipsi flectunt uno genu, et deinde ceroferarius, qui est ad cornu evangelii, recedit sine nova genuflexione in medio altaris facienda, et dum est e regione alterius ad cornu epistolæ stantis, ambo simul accedunt ad credentiam, et candelabra super eam collocant in cornibus posterioribus potius quam in anterioribus. Depositis candelabris, genuflectunt infra confessionem manibus junctis, et facie ad altare conversa, primus a dextris seu a parte propiori altari, et alter a sinistris. Initio se signant cum celebrante, eique respondent (1) sicut alii ministri, sed aliquantulum remissius; se inclinant et pectus percutiunt; submissa quoque voce

(1) Bauldry p. 1, c. 14, art. 3, n. 3, 5 et 7; De Conny liv. 2, ch. 2, art. 2; Martinucci lib. 2, cap. 4, r. 28.

dicere possunt *Kyrie, Gloria, symbolum, Sanctus et Agnus Dei.*

2. Dum celebrans facta confessione ascendit ad altare, surgunt, et remanent stantes apud credentiam. Interim si opus fuerit, bireta celebrantis et ministrorum super scamnum deponere possunt. Ad *Gloria et Credo*, si celebrans et ministri sedeant, ministrant bireta, et finita sessione resumunt; elevant etiam casulam et dalmaticas. Interea dum celebrans sedet, vel stant apud credentiam, vel possunt sedere super aliquod scamnum prope credentiam. Ad orationes stant vel genuflectunt, prout in choro fieri debet juxta rubricas generales tit. XVII, n. 5. Deficiente cæremoniario, adjuvant diaconum et subdiaconum in deponenda planeta plicata eaque resumenda: item circa finem orationum unus acolythorum tradit librum epistolarum subdiacono, versa facie ad se invicem et cum parva mutua inclinatione, eumque post cantatam epistolam similiter recipit, cum subdiaconus benedictionem a celebrante perceperit, nisi diacono immediate tradatur. Acolythus librum vel in manibus retinet, vel deponit super credentiam. Dum subdiaconus librum transfert, eodem modo tradit librum evangeliorum diacono stanti ad cornu epistolæ.

3. Circa finem gradualis, dum diaconus, accepta benedictione, descendit ad evangelium cantandum, ambo accedunt cum candelabris ad infimum gradum altaris, illo qui est a sinistris celerius, et altero qui est a dextris, tardius incedente, ut simul ad locum suum perveniant; ibi facta genuflexione, procedunt bini post thuriferarium et ante diaconum et subdiaconum ad locum, ubi evangelium cantari solet, cum diacono et subdiacono chorum si adsit, salutantes; et se sistunt ad latera subdiaconi tenentis librum, facie ad diaconum conversa, et stantes immobiles sine signatione et sine ulla inclinatione aut genuflexione facienda. Cantato evangelio, et subdiacono cum libro pergente ad celebrantem, ipsi quoque accedunt ad altare post thuriferarium et ante diaconum; ibidem facta genuflexione et non exspectata celebrantis incensatione, redeunt ad credentiam, et candelabra

deponunt. Quibus depositis alteruter recipit librum evangeliorum a subdiacono, eumque ponit super credentiam. In missis defunctorum non tenentur luminaria ad evangelium; sed duo acolythi sine candelabris junctis manibus stant, unus a dextris et alter a sinistris subdiaconi tenentis librum evangeliorum.

4. Ad *Credo* se gerunt ut ad *Gloria*. Si sedeant, surgente diacono ad bursam deferendam, etiam surgunt, et alteruter bursam sumptam de credentia, ministrat diacono. Dum subdiaconus ad credentiam accedit, ad calicem deferendum ad altare, illum induunt velo, eoque calicem cooperiunt, nisi cæremoniarius hæc faciat. Subdiacono ad altare redeunte, unus acolythus eum comitatur a tergo; portans ampullas vini et aquæ, easque cum partibus ansæ oppositis ministrat subdiacono, et deinde defert ad credentiam. Incensatione altaris peracta post offertorium, duo acolythi stantes ministrant celebranti, unus a dextris incedens aquam ad lotionem et alter manutergium cum debilis reverentiis et quasi osculis ampullæ et manutergii ante et post ministrationem. Incensantur post diaconum a thuriferario.

5. « Ad finem Præfationis accenduntur duo saltem intorticia ab Acolythis, quæ extinguuntur post elevationem Calicis, nisi aliqui sint communicandi, et tunc extinguuntur post Communionem. In diebus etiam jejuniorum, et in Missis pro defunctis, tenentur accensa usque ad communionem » (1) licet nullus adsit communicandus, exceptis tamen missis solemnibus in vigiliis nativitatis Domini, paschatis et pentecostes, in cœna Domini et in quatuor temporibus pentecostes, quia hæ missæ sunt festivæ. Intorticia seu fanalia accendunt in sacristia vel alio loco opportuno. Accedentes ad altare, bini incedunt; qui a dextris sunt, illa deferunt dextra, et qui a sinistris, sinistra, altera super pectus posita. Chorum ingressi, si clerici adsint, eos salutant. Omnes consistentes ante altare in linea post sub-

(1) Rub. ritu celeb. m. tit. VIII, n. 8.

diaconum, genuflectunt unico genu; mox surgentes, sibi invicem aliquam reverentiam faciunt, et deinde genuflectunt utroque genu hinc inde in plano a lateribus subdiaconi tenentis patenam, totidem ab utraque parte, vel si magis commodum sit, se collocant ad latera altaris, facie ad se invicem versa. Post elevationem surgunt, et convenientes ad medium ante altare in linea recta, genuflectunt, et nullam aliam facientes reverentiam, eo modo quo venerunt, discedunt ad locum, ubi intorticia acceperunt, ibique eadem extinguunt. Discedentes post communionem, chorum salutant.

6. Acolythy pulsant campanulam, dum fieri debet aut solet. Subdiacono reddente patenam diacono, alteruter in defectu cæremoniarum accipit in cornu epistolæ velum a subdiacono, illud plicat, et super credentiam deponit.

7. Subdiaconum, cum pacem a diacono acceperit, unus acolythus post genuflexionem altari factam, a sinistris præcedendo comitatur ad chorum; et reversus cum subdiacono, ac facta altari genuflexione, cum debitis reverentiis ab eodem accipit pacem, quam deinde dat aliis ministris circa altare, in supposito, quod sint acolythy vel saltem clerici. Item si non detur chorus, nihilominus primus ex iis accedit ad altare, et a subdiacono, cum hic pacem acceperit, eandem accipit, eandem reliquis distribuit.

Ad *Agnus Dei, Domine non sum dignus*, et surptionem stant inclinati versus altare; et ad *Agnus Dei* etiam pectus percutiunt, nisi intorticia deferant. Ad *Domine non sum dignus* pectus percutere non tenentur.

Si communio ad altare distribuatur, extendunt mappam, quam hinc inde genuflexi quasi jacentem ambabus manibus sustinent per quatuor angulos.

8. Ad ablutiones unus acolythus (1) ministrat subdiacono ampullas vini et aquæ, quas deinde defert ad credentiam; et interim alter defert velum calicis ad cornu evangelii, incedens per planum et gradus laterales altaris. Ad orationem

(1) Vinitor. p. 4, tit. 21, n. 21.

post communionem stant vel genuflectunt prout chorus. Ad benedictionem in fine missæ genuflectunt in loco suo, et se signant.

9. Finito ultimo evangelio, cum candelabris accedunt ad gradus altaris, unus ad cornu epistolæ et alter ad cornu evangelii; facta genuflexione et deinde salutatione chori, si ante eum transeant, eodem modo et ordine, quo ad altare accesserunt, redeunt ad sacristiam; ibique factis reverentiis et depositis candelabris, celebrantem et ministros adjuvant in deponendis paramentis.

DE SS. SACRAMENTI EXPOSITIONE.

DE RARA VEL FREQUENTI EXPOSITIONE.

17. Sacrosanctam Eucharistiam fidelium adorationi exponi posse definit s. Concilium Trid. (1). *Si quis dixerit...* (s. Eucharistiæ Sacramentum) *non publice, ut adoretur, populo proponendum... anathema sit. Neque enim, ut ait idem Concilium (2), ideo minus est adorandum, quod fuerit a Christo Domino, ut sumatur, institutum: nam illum eundem Deum præsentem in eo adesse credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei.*

18. Num autem expediat s. Eucharistiam frequenter vel raro exponere, auctores non conveniunt: aliud enim est recte, et aliud frequenter exponere, cum in frequenti expositione quædam occurrere possint, quæ in rara expositione non occurrunt: nimia enim frequentia minuit reverentiam (3),

(1) Sess. XIII, can. VI de Euch.

(2) Ibidem cap. V.

(3) III Conc. Prov. Mechl. tit. VII, cap. 8.